Крістінія Паладян

УДК 801.633:[821.161.2+821.135.1]-1„18”

ЯМБІЧНІ ФОРМИ У РУМУНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СИЛАБО-ТОНІЦІ 80-Х – 90-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

Крістінія Паладян. Ямбічні форми у румунській та українській силабо-тоніці 80-х – 90-х років XIX століття.

У статті порівнюється румунська і українська версифікація 1880-1899 років в аспекті використання ямбічних форм. Показано, що в обох літературах переважали монорозмірні конструкції: Я2, Я3, Я4, Я5, Я6ц, Я8ц. Домінуючими формами виступають в румунській поезії – Я4, Я6 та Ярз, в українській – Я5, Я4 та Ярз.

Ключові слова: *віршування, силабо-тоніка, метр, ритм, стопа, ямб, цезура, позасхемні наголоси.*

Кристиния Паладян. Ямбические формы в румынской и украинской силлабо-тонике 80-х – 90-х годов XIX века.

В статье сравниваются румынская и украинская версификация 1880-1899 годов в аспекте употребления ямбических форм. Показано, что в обеих литературах преобладали равностопные конструкции: Я2, Я3, Я4, Я5, Я6ц, Я8ц. Доминирующими формами выступают в румынской поэзии – Я4, Я6 и Ярз, в украинской – Я5, Я4 и Ярз.

Ключевые слова: *стихосложение, силлабо-тоника, метр, ритм, стопа, ямб, цезура, внесхемные ударения*

Kristinija Paladian. Iambus forms in the Romanian and Ukrainian syllabo-tonic during the 80-th and 90=th yaers of nineteenth century.

The article compares the Romanian and Ukrainian versification during 1880-1899, concerning the usage of iambic forms. The prevalence of construction with equal poetic feet in both literatures is shown: Iambus 2 Iambus 3, Iambus 4, Iambus 5, Iambus 6 with caesura, Iambus 8 with caesura. The dominating forms are Iambus 4, Iambus 6 with caesura – in Romanian and Iambus 5, Iambus 4 – in Ukrainian poetry.

Key words: *versifications, syllabo-tonic, meter, rhythm, caesura, foot, iambus, non-scheme accents.*

Питання про порівняння поетичних форм у літературах двох сусідніх народів – українського і румунського – дотепер не ставилося. Однією з причин є недостатня вивченість літературного матеріалу. На сьогодні краще розглянута українська версифікація. Маємо на увазі праці Б. Бунчука [1], Н. Костенко [5], В. Корнійчука [4], В. Ніньовського [8], Г. Сидоренко [9]. Великим обсягом проаналізованого матеріалу та повнотою одержаних даних відзначається кандидатська дисертація О. Любімової „Українське віршування 80-х – 90-х років ХІХ століття” (2009) [7]. О. Любімова простежує розвиток вітчизняної версифікації за десятиліттями з урахуванням специфіки розвитку літератури в західній та східній частинах України.

У румунській віршознавчій науці також не бракує праць, присвячених аналізові поетичних творів. Про румунське віршування принагідно писали О. та Є. Беркі [10], Л. Ґалді [14], Г. Тохеняну [21], М. Стреїну [20] та А. Войка [23]. Однак поетичний матеріал цього періоду розглянутий недостатньо, як щодо повноти залучення поетичного матеріалу, так і щодо його статистичного обстеження.

Зіставлення румунського і українського віршування дає змогу, по-перше, краще виявити специфіку кожного з них, по-друге, повніше розуміти тенденції розвитку європейської версифікації.

В цей період у румунській поезії продовжують творити поети попередніх років: В. Александрі, М. Емінеску, А. Мачедонскі та Б. П. Хашдеу. Поруч з ними розпочинають поетичний шлях С. Боднереску, А. Влехуце, Т. Деметреску, Д. Замфіреску, Дж. Кошбук, А. Наум, К. Скроб та ін.

Румунська версифікація збагачується новими оригінальними метричними формами. На цей час припадає активне використання силабо-тоніки в румунській літературі ХІХ століття. Будова 97,3% поетичних творів має силабо-тонічний характер. У царині силабо-тонічних форм панують двоскладові розміри – 86,9% від усіх творів. Серед двоскладових метрів помітно переважають ямбічні структури, їхня частка становить 51,4%. Серед них 78,7% припадає на монорозмірні форми і 21,3% – на ямбічні різностоповики. Серед ямбічних форм домінуючу позицію здобув Я4 – 31,7% від усіх ямбових структур. Румунські митці зверталися також до Я2, Я3, Я5, Я6ц, Я8ц та різностопових структур.

За даними О. Любімової, сегмент силабо-тонічних форм в українській літературі 1880-1899 років становить 77,6%. З них 72,3% – двоскладові структури. Найпопулярнішим метром був ямб. Ямбічні форми характерні для 54% усіх монорозмірних творів. Серед ямбічних форм превалював Я5 –

33% від усіх ямбів періоду. Серед використаних ямбічних структур зафіксовано: Я2, Я3, Я4, Я6ц, Я8ц. Також широко використовувалися різноманітні впорядковані та невпорядковані різностоповики.

Двостоповим ямбом у румунській літературі написано лише один вірш. Це поезія А. Мачедонскі „Сатира епохи" (1882). Частка Я2 серед ямбічних творів періоду становить – 0,1%. Сегмент цього розміру серед поетових ямбів сягає 0,6%. Іншометричних рядків та версів з обтяженнями в творі не зафіксовано. Наведемо для прикладу першу строфу:

„Ca să te-nsori,	∪∪∪⊥
Te-nsori cu plată,	∪⊥∪⊥∪
Iar ca să mori,	∪∪∪⊥
E şi mai lată." [17, с. 95]	∪⊥∪⊥∪

Я2 в українській літературі укладено 0,2% ямбічних продукцій. Такий розмір характерний для поезій П. Грабовського „Борцеві" та X частини п'єси М. Старицького „Чарівний сон". В українському двостоповику наявні рядки з обтяженнями – 14,6%.

Тристоповим ямбом у румунській літературі періоду укладено 5% усіх ямбічних поезій. До Я3 в означене двадцятиліття звернулися С. Боднереску (30%), Дж. Кошбук (6,8%), К. Скроб (6%), В. Александрі (4%), А. Мачедонскі (3,8%), М. Емінеску (2,5%) та Д. Замфіреску (2%).

Про ритміку російського тристопового ямба писав М. Ґаспаров. Вчений вважає, що у тристоповому ямбі сильною є перша стопа, слабкою – друга. Різниця між процентом наголошеності цих стоп відображає діапазон ритмічних варіацій.

Щодо ритміки ямбічних структур румунських поетів, різниця в наголошуваності сильних I – III і слабкої II стопи у Я3 така: у Дж. Кошбука – 36,4% – 39,7%, у К. Скроба – 52,3% – 58,9%, у В. Александрі – 54% – 58%, у А. Мачедонскі – 53,4% – 59,9%, у М. Емінеску – 50% – 58,3%, у Д. Замфіреску – 54,1% – 58,3%.

Тристоповики С. Боднереску характеризуються 100% наголошеністю першої стопи, різниця між I – III і II стопами становить 56,2%. У віршах А. Мачедонскі „Шторм" (1982) та „Alea jacta est" (1983) також фіксуємо 100% наголошеність I стопи. Наведемо приклад:

„Din ce în ce mai multe	∪⊥∪⊥∪⊥∪
Amarnice insulte	∪⊥∪∪∪⊥∪
Întâmpin-nencetat	∪⊥∪∪∪⊥
Cât inima-mi sărmană	∪⊥∪∪∪⊥∪
Întreagă este-o rană	∪⊥∪⊥∪⊥∪
Ş-un hoit de sfâşiat" [17, с. 977]	∪⊥∪∪∪⊥

Усереднена акцентуація стоп румунського Я3 80-х – 90-х років XIX століття має таку схему:

I	II	III
95,3	44,4	100

Різниця між наголошеністю сильних I – III і слабкої II стоп становить 50,9% – 55,6%. Загальна кількість рядків з позасхемними наголосами – 1,9%.

Частка тристопового ямба в українській літературі періоду становить 3,4% від усіх ямбічних структур. Ця форма наявна у поезіях П. Куліша, Я. Жарка, М. Старицького, І. Манжури, Б. Грінченка, Лесі Українки, М. Кузьменка, О. Маковея, І. Франка, С. Воробкевича, В. Щурата. Щодо ритміки їхніх тристоповиків, за даними О. Любімової, різниця між наголошеністю сильних I – III і слабкої II стоп у середньому становить 42% – 50,6%.

Усереднена схема наголошеності стоп українського тристоповика означеного двадцятиліття така:

I	II	III
91,4	49,4	100

Усереднена кількість рядків з позасхемними наголосами – 5,7%.

Дуже широкого використання в румунській літературі цього двадцятиліття набуває чотиристоповий ямб. Ритм Я4 властивий для 31,7% усіх ямбічних структур. Не використовував цю форму лише С. Боднереску. Відсоток вживаності чотиристоповика в румунських авторів такий:

К. Скроб (59,7% від усіх поетових ямбів), А. Влахуце (50%), Т. Деметреску (48%), В. Александрі (44%), А. Мачедонскі (34%), Б. П. Хашдеу (33,3%), Д. Замфіреску (28,6%), Дж. Кошбук і А. Наум (по 18,2%) М. Емінеску (15%).

Ритмічні форми російського чотиристопового ямба досліджували А. Бєлий, Б. Томашевський, К. Тарановський та М. Ґаспаров. М. Ґаспаров узагальнює попередні показники та виділяє в російському 4-стоповику два види: без альтернованого ритму або „архаїчний" (I стопа сильніша ніж II) та з альтернованим ритмом або „традиційний" (II ст. сильніша ніж I) [2, с. 134-135].

У румунських поезіях, укладених Я4, фіксуємо наявність обох типів ритму: „традиційного" та „архаїчного". Домінує „традиційний" вид – 90,9%. У творах з альтернованим ритмом різниця між сильною II та слабкою I стопами становить у Дж. Кошбука – 1,7%, у К. Скроба – 1,8%, у В. Александрі – 2,7%, у А. Влахуце – 4,8%, у Б. П. Хашдеу – 7,1%, у Т. Деметреску – 12,8%, у М. Емінеску – 17,9%, у А. Мачедонскі – 18,2%, у Д. Замфіреску - 22,9%, у А. Наума – 45%.

Серед форм з „традиційним" ритмом фіксуємо вірші зі 100% наголошеністю II стопи. Такі форми наявні в творчості А. Мачедонскі – „Пісня", „Відїзд", „Відходить", „В нещасті", „Acsam duvalar" (1895), та поезії М. Емінеску „Пройшли б роки" (1883). Наведемо для прикладу першу строфу поезії „Відїзд" А. Мачедонскі:

„Se duce noru-n al său zbor	∪⊥∪⊥∪∪⊥
Ca gândul meu rătăcitor,	∪⊥∪⊥∪∪⊥
Aci de lună poleit,	∪⊥∪⊥∪∪⊥
Aci de noapte înnegrit." [17, с. 393]	∪⊥∪⊥∪∪⊥

Частка віршів з „архаїчним" ритмом становить 9,1% від всіх Я4. Такі форми вперше зустрічаються в румунській поезії, вони властиві творам Дж. Кошбука. Серед поетових чотиристоповиків 50% віршів мають „архаїчний" ритм. У таких формах I стопа сильніша за II в середньому на 4,2%. Звучить твір з таким ритмом так:

„Avea Ileana ochi de soare	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥∪
Și galben păr, un lan de grâu;	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥
Vestmânt avea țesut în floare	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥∪
Și-un brâu purta pe-ncingătoare,	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥∪
Cum n-a mai fost pe lume brâu." [12, с. 79]	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥

Загальна акцентна картина румунського чотиристопового ямба 80-х – 90-х років XIX століття така:

I	II	III	IV
68,7	82,3	36,5	100

Отже, маємо Я4 з „традиційним" видом ритму. Усереднена різниця між II і I стопами складає – 13,6%. Середня кількість повнонаголошених рядків – 14,4%. Процент рядків з позасхемними наголосами невеликий – 1,3.

Румунські автори в чотиристоповиках дотримувалися „чистоти" розміру. Однак фіксуємо твори, у канву основного ритму яких вплітаються іншометричні рядки. Здебільшого це верси, витримані в річищі Я3. Так, у віршах А. Мачедонскі „Моя надія" (1882) та „Acsam duvalar" (1895) частка Я3 становить по 25% від загального розміру. Поезія К. Скроба „Мені наснилося" (1898) характеризується двома рядками Я3 – 12,5%. Також у вірші А. Влахуце „З минулого" (1884) фіксуємо один рядок, написаний Я3 (4,2%).

В українській поезії чотиристоповий ямб посів друге місце за використанням, його частка становить 31% від усіх ямбічних творів періоду. До цього розміру вдавалися майже всі автори двадцятиліття.

Превалюють структури з „традиційним" ритмом – 71,2%. Різниця між сильною II та слабкою I стопами коливається від 5% до 37,5%. До такого ритму вдавалися М. Чернявський, П. Грабовський, К. Білиловський, М. Кузьменко, В. Самійленко, Л. Глібов, Б. Грінченко, О. Маковей, С. Воробкевич, Уляна Кравченко, В. Масляк, В. Щурат.

Творів з „архаїчним" ритмом – 28,8%. Таку форму використовували К. Білиловський, Дніпрова Чайка, В. Самійленко, Б. Грінченко, І. Франко, С. Яричевський, О. Козловський.

Узагальнена картина наголошеності стоп українського Я4 80-х – 90-х років XIX століття має такий вигляд:

I	II	III	IV
81	85,2	48,1	100

Фіксуємо „традиційним” ритм. Усереднена різниця між процентом наголошеності сильної II стопи і слабкої I стопи становить 4,2%. Усереднена кількість повнонаголошених рядків – 24,8%. Відсоток версів зі зрушенням наголосу – 6.

П’ятистоповим ямбом у румунській поезії зазначеного періоду написано 7,4% від усіх ямбічних розмірів. До Я5 в цей період звернулися Д. Замфіреску (28,6%), А. Влахуце (26,9%), М. Емінеску (10%), Т. Деметреску (6%), В. Александрі (4%), Дж. Кошбук (3,4%), К. Скроб (1,5%) та А. Мачедонскі (0,6%).

Про ритміку російського Я5 писали К. Тарановський та М. Ґаспаров. Вони показали, що у 5-стоповому ямбі метрично сильними (часто наголошуваними) є I, III і V стопи, що спричиняє виникнення альтернуючого ритму. При появи цезури, непостійної за характером, а особливо за місцем розташування, у п’ятистоповику стають можливими відхилення: з’являється висхідний („французький”) ритм, при якому II стопа дорівнює сильній I або й сильніша від неї, і спадний („англійський” або „німецький”) ритм, при якому II стопа дорівнює сильній III або й сильніша від неї [2, с. 138-140].

У п’ятистоповиках цього двадцятиліття фіксуємо наявність усіх трьох видів ритму. Я5 зі спадним ритмом написано 52,9% всіх 5-стоповиків. Найчастіше до такої форми вдавалися А. Мачедонскі, Т. Деметреску, В. Александрі (по 100%), Д. Замфіреску (75%) та М. Емінеску (50%). У вірші А. Мачедонскі „На прикордонному озері” (1895) фіксуємо 100% наголошеність II стопи. Наведемо приклад:

„*Frumoase flori, rochiţe delicate,*	∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Voi vă urcaţi – urcaţi-vă mereu...	∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Zâmbiţi voios de soare colorate	∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Că vă privesc cu drag prin geamul meu.” [17, с. 387]	∪∪∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥

П’ятистоповик з альтернованим ритмом характерний для 29,5% всіх Я5. До три вершинного виду вдалися А. Влахуце (53,8%), М. Емінеску (25%) та Д. Замфіреску (16,6%). П’ятистоповик з висхідним видом ритму наявний в 17,6% творів. Такий вид ритму властивий для поезій Дж. Кошбука (33,3%), М. Емінеску (25%) та А. Влахуце (23%).

Усереднена схема акцентуації стоп румунського п’ятистопового ямба 1880-1899 років має такий вигляд:

I	II	III	IV	V
70,4	80	83,8	38	100

Отже, маємо Я5 зі спадним видом ритму. Процент повнонаголошених рядків – 16,4%. Відсоток рядків з позасхемними наголосами незначний – 1,1.

П’ятистоповий ямб в українській поезії періоду стає найуживанішим розміром. Його частка становить 33% від усіх ямбічних структур. Така форма характерна для поезій Б. Грінченка, П. Куліша, М. Старицького, В. Самійленка, О. Конисського, Лесі Українки, Л. Глібова, М. Черняв-ського, П. Грабовського, Уляни Кравченко, В. Щурата, І. Франка, С. Яричевського, О. Козловського.

За даними О. Любімової, основною характеристикою п’ятистопового ямба означеного періоду є наявність всіх видів ритму: висхідного – 37,7% поезій, спадного – 31,7%, альтернованого – 30,6%.

Середні показники акцентуації стоп українського п’ятистопового ямба 80-х – 90-х років XIX століття виглядають так:

I	II	III	IV	V
81,2	81,2	80,4	55,9	100

Кількість повнонаголошених рядків – 18,7%. Процент рядків з позасхемними наголосами – 6,4.

Шестистоповий ямб посідає другу позицію серед ямбічних розмірів румунських авторів. Він характерний для 31,5% усіх ямбічних віршів періоду. Така форма властива поезіям усіх авторів. Найвищі показники щодо використання цього розміру фіксуємо у С. Боднереску (60% поетових ямбів), А. Наума (54,5%), Б. П. Хашдеу (50%). Частка Я6ц в творчості інших авторів

така: у В. Александрі (48%), у Дж. Кошбука (38,6%), у М. Емінеску (27,5%), у А. Мачедонскі (23,7%), у Д. Замфіреску (16,3%), у А. Влахуце (13,5%), у Т. Деметреску (8%),у К. Скроба (6%).

Серед румунських шестистоповиків традиційно найуживанішою є форма з цезурним нарощенням на один склад, вірші з таким розміром називають „румунським александрином". Увів у румунську поезію таку форму Іон Хеліаде-Редулеску, якій у своїй роботі „Повний курс загальної поезії. Віршування" пояснює: „За французами александрин має складатися з 12 складів, якщо він чоловічий, або з 13 складів, якщо він жіночий". Віддаючи перевагу жіночій цезурі, поет продовжує: „Справжній розмір александрину є ямбічним і ізотонним з точним 14-складовим рядком, як в мовах, де наявна просодія, тобто *грецька, латинська, італійська* і *наша*, або з усіченим 13-складовим рядком" [16, с. LXXXII].

Структура Я6цн1 властива 84,8% творів, укладених 6-стоповим ямбом. Наведемо приклад:

„Să cer un semn, iubit-o, spre-a nu te mai uita? ∪⊥∪⊥∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Te-aş cere doar pe tine, dar nu mai eşti a ta; ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Nu floarea vestejită din părul tău bălai, ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai." [13, с. 184]. ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥

Для 15,2% шестистоповиків характерна „канонічна" форма, з яких 14,4% „чистих" Я6ц властиві терцинам Дж. Кошбука. Я6ц з „симетричним" ритмом характерний для поезії А. Мачедонскі „Золоті скарби" (1895). Звучить вірш так:

„Comori de aur dorm ascunse-n mănăstire. ∪⊥∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Călugărul murind i-a spus că sub altar ∪⊥∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Se află cu prisos lumeasca fericire." [17, с. 371] ∪⊥∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪

Акцентний малюнок вірша виглядає так:

I	II	III	IV	V	VI
100	23	100	100	7,7	100

Тут I і IV стопи набувають константного характеру, тобто 100% наголошеності. Різниця між наголошеністю сильних I і IV та слабких II і V стоп становить 77% і 92,3%.

Щодо „правильності" розміру творів, укладених Я6ц, то вона, переважно, витримана. Винятком є терцини Дж. Кошбука, в яких з'являються рядки, витримані в річищі Я5 (в 1, 5, 10 та 12 терцинах) та рядки, укладені Я7 (6-й вірш). Поезія Д. Замфіреску „Тиша" (1894) також помережана версами Я3 – 1,7%.

Я6ц притаманний 8,7% творів української поезії означеного періоду. Найактивніше застосували цю форму П. Куліш, М. Вороний, Г. Кернеренко, В. Самійленко, І. Франко. Серед шестистоповиків, за даними О. Любімової, превалюють твори з „симетричним", двочленним римом – 66%, творів з альтернованим ритмом – 31,5%, на проміжну групу припадає 2,5% всіх шестистоповиків.

Усереднена картина акцентуації стоп українського шестистопового ямба означеного періоду виглядає так:

I	II	III	IV	V	VI
84,9	72,6	78,6	87,5	62,5	100

Усереднена різниця між наголошеністю сильних I і IV та слабких II і V стоп становить 12,3% і 25%. Кількість рядків з позасхемними наголосами – 5,5%.

У румунській поезії цього двадцятиліття використовували й восьмистоповий ямб. Ним витримано 3% від усіх ямбічних творів періоду. Така форма властива творам А. Наума (18,2%), А. Мачедонскі (12,8%) та М. Емінеску (2,5%). Найвищі показники щодо використання цього розміру фіксуємо у А. Мачедонскі – 86,9% від усіх восьмистопових структур періоду.

Про восьмистоповий ямб писав І. Качуровський. Віршознавець стверджує, що це „розмір вельми рідкісний" та зауважує: „Більше, ніж сім-вісім стоп ямб мати не може: тоді він неминуче розпадається на окремі два вірші. Вже й семистоповий і восьмистоповий ямб мають тенденцію до розпаду, але їх ще може втримати як цілість „обруч" із рими" [3, с. 30].

Румунському восьмистоповику притаманне цезурне нарощення на один склад. Наведемо уривок вірша А. Мачедонскі „Світський сон" (1987):

„*Iubesc biserica cea veche cu turnul ei de catedrală,*
Când întuneric-o-nfăşoară cu o tăcere mormântală,
Când preoţi în odăjdii cântă a cerului înaltă slavă,
Când farmecul te năvăleşte împrăştiat de slujba gravă...” [17, с. 1011].

⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑⊥⏑‖⏑⊥⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑
⏑⏑⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑‖⏑⏑⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑
⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑⊥⏑‖⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑⊥⏑
⏑⊥⏑⏑⏑⏑⏑⊥⏑‖⏑⏑⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑

Усереднений відсоток рядків з обтяженнями у віршах витриманих у 8цн1 не перевищує 1%.

Я8ц наявний і в українській поезії. Його частка становить 0,2% від усіх ямбів періоду. Така форма властива лише поезії І. Франка „Як та опука від скали…”.

Частка різностопового ямба в румунській поезії періоду стає ще більшою, аніж в попередніх, вона сягає 21,3% серед усіх ямбічних розмірів. Румунські автори застосували чимало цікавих і оригінальних за своєю структурою різностопових ямбів. Такі форми наявні у творах майже усіх поетів періоду. Не зафіксовано різностопові структури лише в творчості В. Александрі. Найчастіше до таких форм вдавалися М. Емінеску (42,5% поетових ямбів періоду), Т. Деметреску (38%), Дж. Кошбук (33%). У інших авторів частка різностопових ямбів така: у К. Скроба (26,9%), у М. Замфіреску (24,5%), у А. Мачедонскі (24,4%), у Б. П. Хашдеу (16,7%), у С. Боднереску (10%), у А. Наума (9,1%).

Румунські автори застосовували лише впорядковане поєднання різностопових структур. Серед них найпопулярнішими стають різностоповики „німецького” зразка (врегульоване чергування 4- і 3-стопових рядків). Така форма властива для 35,1% від усіх врегульованих структур. До неї зверталися М. Емінеску, А. Мачедонскі, Д. Деметреску, К. Скроб, А. Влахуце, Д. Замфіреску, Дж. Кошбук. Найвищий показник щодо використання „німецького” зразка фіксуємо в творчості М. Емінеску (26,9% від таких форм) та А. Мачедонскі (25% відповідно). Наведемо для прикладу уривок поезії М. Емінеску „Лучаферул” (1883):

„A fost odată ca-n poveşti,	⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑
A fost ca niciodată,	⏑⊥⏑⏑⏑⊥⏑
Din rude mari împărăteşti,	⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑
O prea frumoasă fată.” [13, с. 217]	⏑⊥⏑⊥⏑⊥⏑

Також засвідчено розміри Я434343 (Дж. Кошбук), Я43434343 (К. Скроб, Дж. Кошбук, А. Мачедонскі); Я4343434343 (А. Мачедонскі „Ода багатству”, 1881); Я43434343434343 (Дж. Кошбук „Суламіта”, 1888).

Дуже популярною стала форма Я4443, вона властива для 10,1% від усіх різностоповиків. Найчастіше до цього розміру звернулися Т. Деметреску (33,3% від таких схем), К. Скроб та Д. Замфіреску (по 20% відповідно).

До особливо різноманітних врегульованих форм вдався А. Мачедонскі. У палітрі його різностоповиків фіксуємо такі розміри: Я2443, Я2444, Я24444, Я41441, Я44242, Я221221, Я441444, Я443443, Я3341313, Я44444443, Я44444445, Я421434444, Я6663, Я66663, Я666663, Я88842.

Не менш оригінальні за своєю будовою форми наявні у творчості Дж. Кошбука: Я24442, Я24444, Я44443, Я444442, Я444443, Я444144, Я444244, Я4434443, Я43434342, Я44434443, Я44344443, Я424424424, Я4443444442, Я6666666663.

Серед цікавих структур фіксуємо також розмір Я223 (Б. П. Хашдеу – „Table d’ôte”, 1897), Я3332 (Т. Деметреску – „Предсметрні конвульсії”, 1896), Я5255 (Д. Замфіреску – „Нещасний орел”, 1894), Я3333333243 (М. Емінеску – „З опущеними вітрилами”, 1880).

В цілому серед врегульованих ямбічних різностоповиків означеного періоду фіксуємо наявність 43 віршованих розмірів.

В українській поезії частка різностопових ямбічних структур становить 23,3% від усіх ямбів періоду. Серед них переважали форми Я 4343 (26,6% від усіх впорядкованих ямбів). Серед врегульованих структур наявні й інші поєднання різностоповиків: Я434344, Я443443, Я5252, Я6262, Я3232, Я4242, Я43434343, Я3442, Я4445, Я4544, Я5353, Я5345, Я5442, Я5542, Я4442, Я44454, Я4543, Я5565, Я663663, Я5552.

Неврегульовані ямбічні форми, за даними О. Любімової, найчастіше ставали основою ритму у байках Л. Глібова, Б. Грінченка, Олени Пчілки, Я. Жарка. Серед неврегульованих структур використовувались такі схеми: Я2–6, Я3–6, Я4–5, Я4–6.

Зробимо стислі висновки. На останнє двадцятиліття XIX століття в румунській і українській поезії припадає активне використання силабо-тонічного віршування. Значно більшою її частка була в румунській літературі – близько 97,3%, в українській її відсоток становить понад 77,6%. Серед силабо-тонічних творів переважали структури з двоскладовими метрами: в румунській літературі – 86,8%, в українській – 72,3%. Найуживанішим метром в обох поезіях є ямб, причому його сегмент в обох літературах майже однаковий: 54% в українській поезії, 51,4% – в румунській.

У сфері ямбічних розмірів превалювали монорозмірні структури: Я2, Я3, Я4, Я5, Я6ц, Я8ц в обох літературах. Найуживанішим ямбічним розміром українських поетів був Я5 – 33%. Румунські поети частіше вдавалися до Я4 – 31,7%. Чотиристоповик і в українській, і в румунській поезії характеризується „традиційним" видом ритму. Різностопові ямбічні структури набули неабиякого поширення в обох літературах періоду, в українській їх частка сягає 23,3%, в румунській – 21,3%. Українські поети вдавалися до врегульованих та неврегульованих форм. Румунські автори використовували лише врегульовані структури. Питання про порівняння поетичних форм у літературах двох сусідніх народів – українського і румунського – дотепер не ставилося. Однією з причин є недостатня вивченість літературного матеріалу. На сьогодні краще розглянута українська версифікація. Маємо на увазі праці Б. Бунчука [1], Н. Костенко [5], В. Корнійчука [4], В. Ніньовського [8], Г. Сидоренко [9]. Великим обсягом проаналізованого матеріалу та повнотою одержаних даних відзначається кандидатська дисертація О. Любімової „Українське віршування 80-х – 90-х років XIX століття" (2009) [7]. О. Любімова простежує розвиток вітчизняної версифікації за десятиліттями з урахуванням специфіки розвитку літератури в західній та східній частинах України.

У румунській віршознавчій науці також не бракує праць, присвячених аналізові поетичних творів. Про румунське віршування принагідно писали О. та Є. Беркі [10], Л. Ґалді [14], Г. Тохеняну [21], М. Стреїну [20] та А. Войка [23]. Однак поетичний матеріал цього періоду розглянутий недостатньо, як щодо повноти залучення поетичного матеріалу, так і щодо його статистичного обстеження.

Зіставлення румунського і українського віршування дає змогу, по-перше, краще виявити специфіку кожного з них, по-друге, повніше розуміти тенденції розвитку європейської версифікації.

В цей період у румунській поезії продовжують творити поети попередніх років: В. Александрі, М. Емінеску, А. Мачедонскі та Б. П. Хашдеу. Поруч з ними розпочинають поетичний шлях С. Боднереску, А. Влехуце, Т. Деметреску, Д. Замфіреску, Дж. Кошбук, А. Наум, К. Скроб та ін.

Румунська версифікація збагачується новими оригінальними метричними формами. На цей час припадає активне використання силабо-тоніки в румунській літературі XIX століття. Будова 97,3% поетичних творів має силабо-тонічний характер. У царині силабо-тонічних форм панують двоскладові розміри – 86,9% від усіх творів. Серед двоскладових метрів помітно переважають ямбічні структури, їхня частка становить 51,4%. Серед них 78,7% припадає на монорозмірні форми і 21,3% – на ямбічні різностоповики. Серед ямбічних форм домінуючу позицію здобув Я4 – 31,7% від усіх ямбових структур. Румунські митці зверталися також до Я2, Я3, Я5, Я6ц, Я8ц та різностопових структур.

За даними О. Любімової, сегмент силабо-тонічних форм в українській літературі 1880-1899 років становить 77,6%. З них 72,3% – двоскладові структури. Найпопулярнішим метром був ямб. Ямбічні форми характерні для 54% усіх монорозмірних творів. Серед ямбічних форм превалював Я5 – 33% від усіх ямбів періоду. Серед використаних ямбічних структур зафіксовано: Я2, Я3, Я4, Я6ц, Я8ц. Також широко використовувалися різноманітні впорядковані та невпорядковані різностоповики.

Двостоповим ямбом у румунській літературі написано лише один вірш. Це поезія А. Мачедонскі „Сатира епохи" (1882). Частка Я2 серед ямбічних творів періоду становить – 0,1%. Сегмент цього розміру серед поетових ямбів сягає 0,6%. Іншометричних рядків та версів з обтяженнями в творі не зафіксовано. Наведемо для прикладу першу строфу:

„Ca să te-nsori,	∪∪∪⊥
Te-nsori cu plată,	∪⊥∪⊥∪
Iar ca să mori,	∪∪∪⊥
E şi mai lată." [17, с. 95]	∪⊥∪⊥∪

Я2 в українській літературі укладено 0,2% ямбічних продукцій. Такий розмір характерний для поезій П. Грабовського „Борцеві” та Х частини п’єси М. Старицького „Чарівний сон”. В українському двостоповику наявні рядки з обтяженнями – 14,6%.

Тристоповим ямбом у румунській літературі періоду укладено 5% усіх ямбічних поезій. До Я3 в означене двадцятиліття звернулися С. Боднереску (30%), Дж. Кошбук (6,8%), К. Скроб (6%), В. Александрі (4%), А. Мачедонскі (3,8%), М. Емінеску (2,5%) та Д. Замфіреску (2%).

Про ритміку російського тристопового ямба писав М. Ґаспаров. Вчений вважає, що у тристоповому ямбі сильною є перша стопа, слабкою – друга. Різниця між процентом наголошеності цих стоп відображає діапазон ритмічних варіацій.

Щодо ритміки ямбічних структур румунських поетів, різниця в наголошуваності сильних I – III і слабкої II стопи у Я3 така: у Дж. Кошбука – 36,4% – 39,7%, у К. Скроба – 52,3% – 58,9%, у В. Александрі – 54% – 58%, у А. Мачедонскі – 53,4% – 59,9%, у М. Емінеску – 50% – 58,3%, у Д. Замфіреску – 54,1% – 58,3%.

Тристоповики С. Боднереску характеризуються 100% наголошеністю першої стопи, різниця між I – III і II стопами становить 56,2%. У віршах А. Мачедонскі „Шторм” (1982) та „Alea jacta est” (1983) також фіксуємо 100% наголошеність I стопи. Наведемо приклад:

„Din ce în ce mai multe	∪⊥∪⊥∪⊥∪
Amarnice insulte	∪⊥∪∪∪⊥∪
Întâmpin-nencetat	∪⊥∪∪∪⊥
Cât inima-mi sărmană	∪⊥∪∪∪⊥∪
Întreagă este-o rană	∪⊥∪⊥∪⊥∪
Ş-un hoit de sfâşiat” [17, с. 977]	∪⊥∪∪∪⊥

Усереднена акцентуація стоп румунського Я3 80-х – 90-х років XIX століття має таку схему:

I	II	III
95,3	44,4	100

Різниця між наголошеністю сильних I – III і слабкої II стоп становить 50,9% – 55,6%. Загальна кількість рядків з позасхемними наголосами – 1,9%.

Частка тристопового ямба в українській літературі періоду становить 3,4% від усіх ямбічних структур. Ця форма наявна у поезіях П. Куліша, Я. Жарка, М. Старицького, І. Манжури, Б. Грінченка, Лесі Українки, М. Кузьменка, О. Маковея, І. Франка, С. Воробкевича, В. Щурата. Щодо ритміки їхніх тристоповиків, за даними О. Любімової, різниця між наголошеністю сильних I – III і слабкої II стоп у середньому становить 42% – 50,6%.

Усереднена схема наголошеності стоп українського тристоповика означеного двадцятиліття така:

I	II	III
91,4	49,4	100

Усереднена кількість рядків з позасхемними наголосами – 5,7%.

Дуже широкого використання в румунській літературі цього двадцятиліття набуває чотиристоповий ямб. Ритм Я4 властивий для 31,7% усіх ямбічних структур. Не використовував цю форму лише С. Боднереску. Відсоток вживаності чотиристоповика в румунських авторів такий: К. Скроб (59,7% від усіх поетових ямбів), А. Влахуце (50%), Т. Деметреску (48%), В. Александрі (44%), А. Мачедонскі (34%), Б. П. Хашдеу (33,3%), Д. Замфіреску (28,6%), Дж. Кошбук і А. Наум (по 18,2%) М. Емінеску (15%).

Ритмічні форми російського чотиристопового ямба досліджували А. Бєлий, Б. Томашевський, К. Тарановський та М. Ґаспаров. М. Ґаспаров узагальнює попередні показники та виділяє в російському 4-стоповику два види: без альтернованого ритму або „архаїчний” (I стопа сильніша ніж II) та з альтернованим ритмом або „традиційний” (II ст. сильніша ніж I) [2, с. 134-135].

У румунських поезіях, укладених Я4, фіксуємо наявність обох типів ритму: „традиційного” та „архаїчного”. Домінує „традиційний” вид – 90,9%. У творах з альтернованим ритмом різниця між сильною II та слабкою I стопами становить у Дж. Кошбука – 1,7%, у К. Скроба – 1,8%, у В. Александрі – 2,7%, у А. Влахуце – 4,8%, у Б. П. Хашдеу – 7,1%, у Т. Деметреску – 12,8%, у М. Емінеску – 17,9%, у А. Мачедонскі – 18,2%, у Д. Замфіреску - 22,9%, у А. Наума – 45%.

Серед форм з „традиційним” ритмом фіксуємо вірші зі 100% наголошеністю II стопи. Такі форми наявні в творчості А. Мачедонскі – „Пісня”, „Відїзд”, „Відходить”, „В нещасті”, „Acsam duvalar” (1895), та поезії М. Емінеску „Пройшли б роки” (1883). Наведемо для прикладу першу строфу поезії „Відїзд” А. Мачедонскі:

„Se duce noru-n al său zbor	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥
Ca gândul meu rătăcitor,	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥
Aci de lună poleit,	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥
Aci de noapte înnegrit.” [17, с. 393]	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥

Частка віршів з „архаїчним” ритмом становить 9,1% від всіх Я4. Такі форми вперше зустрічаються в румунській поезії, вони властиві творам Дж. Кошбука. Серед поетових чотиристоповиків 50% віршів мають „архаїчний” ритм. У таких формах I стопа сильніша за II в середньому на 4,2%. Звучить твір з таким ритмом так:

„Avea Ileana ochi de soare	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥∪
Și galben păr, un lan de grâu;	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥
Vestmânt avea țesut în floare	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥∪
Și-un brâu purta pe-ncingătoare,	∪⊥∪⊥∪∪∪⊥∪
Cum n-a mai fost pe lume brâu.” [12, с. 79]	∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥

Загальна акцентна картина румунського чотиристопового ямба 80-х – 90-х років XIX століття така:

I	II	III	IV
68,7	82,3	36,5	100

Отже, маємо Я4 з „традиційним” видом ритму. Усереднена різниця між II і I стопами складає – 13,6%. Середня кількість повнонаголошених рядків – 14,4%. Процент рядків з позасхемними наголосами невеликий – 1,3.

Румунські автори в чотиристоповиках дотримувалися „чистоти” розміру. Однак фіксуємо твори, у канву основного ритму яких вплітаються іншометричні рядки. Здебільшого це верси, витримані в річищі Я3. Так, у віршах А. Мачедонскі „Моя надія” (1882) та „Acsam duvalar” (1895) частка Я3 становить по 25% від загального розміру. Поезія К. Скроба „Мені наснилося” (1898) характеризується двома рядками Я3 – 12,5%. Також у вірші А. Влахуце „З минулого” (1884) фіксуємо один рядок, написаний Я3 (4,2%).

В українській поезії чотиристоповий ямб посів друге місце за використанням, його частка становить 31% від усіх ямбічних творів періоду. До цього розміру вдавалися майже всі автори двадцятиліття.

Превалюють структури з „традиційним” ритмом – 71,2%. Різниця між сильною II та слабкою I стопами коливається від 5% до 37,5%. До такого ритму вдавалися М. Чернявський, П. Грабовський, К. Білиловський, М. Кузьменко, В. Самійленко, Л. Глібов, Б. Грінченко, О. Маковей, С. Воробкевич, Уляна Кравченко, В. Масляк, В. Щурат.

Творів з „архаїчним” ритмом – 28,8%. Таку форму використовували К. Білиловський, Дніпрова Чайка, В. Самійленко, Б. Грінченко, І. Франко, С. Яричевський, О. Козловський.

Узагальнена картина наголошеності стоп українського Я4 80-х – 90-х років XIX століття має такий вигляд:

I	II	III	IV
81	85,2	48,1	100

Фіксуємо „традиційним” ритм. Усереднена різниця між процентом наголошеності сильної II стопи і слабкої I стопи становить 4,2%. Усереднена кількість повнонаголошених рядків – 24,8%. Відсоток версів зі зрушенням наголосу – 6.

П’ятистоповим ямбом у румунській поезії зазначеного періоду написано 7,4% від усіх ямбічних розмірів. До Я5 в цей період звернулися Д. Замфіреску (28,6%), А. Влахуце (26,9%), М. Емінеску (10%), Т. Деметреску (6%), В. Александрі (4%), Дж. Кошбук (3,4%), К. Скроб (1,5%) та А. Мачедонскі (0,6%).

Про ритміку російського Я5 писали К. Тарановський та М. Ґаспаров. Вони показали, що у 5-стоповому ямбі метрично сильними (часто наголошуваними) є I, III і V стопи, що спричиняє

виникнення альтернуючого ритму. При появи цезури, непостійної за характером, а особливо за місцем розташування, у п'ятистоповику стають можливими відхилення: з'являється висхідний („французький") ритм, при якому II стопа дорівнює сильній I або й сильніша від неї, і спадний („англійський" або „німецький") ритм, при якому II стопа дорівнює сильній III або й сильніша від неї. [2, с. 138-140].

У п'ятистоповиках цього двадцятиліття фіксуємо наявність усіх трьох видів ритму. Я5 зі спадним ритмом написано 52,9% всіх 5-стоповиків. Найчастіше до такої форми вдавалися А. Мачедонскі, Т. Деметреску, В. Александрі (по 100%), Д. Замфіреску (75%) та М. Емінеску (50%). У вірші А. Мачедонскі „На прикордонному озері" (1895) фіксуємо 100% наголошеність II стопи. Наведемо приклад:

„*Frumoase flori, rochiţe delicate,* ∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Voi vă urcaţi – urcaţi-vă mereu... ∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Zâmbiţi voios de soare colorate ∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Că vă privesc cu drag prin geamul meu." [17, с. 387] ∪∪∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥

П'ятистоповик з альтернованим ритмом характерний для 29,5% всіх Я5. До тривершинного виду вдалися А. Влахуце (53,8%), М. Емінеску (25%) та Д. Замфіреску (16,6%). П'ятистоповик з висхідним видом ритму наявний в 17,6% творів. Такий вид ритму властивий для поезій Дж. Кошбука (33,3%), М. Емінеску (25%) та А. Влахуце (23%).

Усереднена схема акцентуації стоп румунського п'ятистопового ямба 1880-1899 років має такий вигляд:

I	II	III	IV	V
70,4	80	83,8	38	100

Отже, маємо Я5 зі спадним видом ритму. Процент повнонаголошених рядків – 16,4%. Відсоток рядків з позасхемними наголосами незначний – 1,1.

П'ятистоповий ямб в українській поезії періоду стає найуживанішим розміром. Його частка становить 33% від усіх ямбічних структур. Така форма характерна для поезій Б. Грінченка, П. Куліша, М. Старицького, В. Самійленка, О. Кониського, Лесі Українки, Л. Глібова, М. Чернявського, П. Грабовського, Уляни Кравченко, В. Щурата, І. Франка, С. Яричевського, О. Козловського.

За даними О. Любімової, основною характеристикою п'ятистопового ямба означеного періоду є наявність всіх видів ритму: висхідного – 37,7% поезій, спадного – 31,7%, альтернованого – 30,6%.

Середні показники акцентуації стоп українського п'ятистопового ямба 80-х – 90-х років XIX століття виглядають так:

I	II	III	IV	V
81,2	81,2	80,4	55,9	100

Кількість повнонаголошених рядків – 18,7%. Процент рядків з позасхемними наголосами – 6,4.

Шестистоповий ямб посідає другу позицію серед ямбічних розмірів румунських авторів. Він характерний для 31,5% усіх ямбічних віршів періоду. Така форма властива поезіям усіх авторів. Найвищі показники щодо використання цього розміру фіксуємо у С. Боднереску (60% поетових ямбів), А. Наума (54,5%), Б. П. Хашдеу (50%). Частка Я6ц в творчості інших авторів така: у В. Александрі (48%), у Дж. Кошбука (38,6%), у М. Емінеску (27,5%), у А. Мачедонскі (23,7%), у Д. Замфіреску (16,3%), у А. Влахуце (13,5%), у Т. Деметреску (8%),у К. Скроба (6%).

Серед румунських шестистоповиків традиційно найуживанішою є форма з цезурним нарощенням на один склад, вірші з таким розміром називають „румунським александрином". Увів у румунську поезію таку форму Іон Хеліаде-Редулеску, якій у своїй роботі „Повний курс загальної поезії. Віршування" пояснює: „За французами александрин має складатися з 12 складів, якщо він чоловічий, або з 13 складів, якщо він жіночий". Віддаючи перевагу жіночій цезурі, поет продовжує: „Справжній розмір александрину є ямбічним і ізотонним з точним 14-складовим рядком, як в мовах, де наявна просодія, тобто *грецька, латинська, італійська* і *наша*, або з усіченим 13-складовим рядком" [16, с. LXXXII].

Структура Я6цн1 властива 84,8% творів, укладених 6-стоповим ямбом. Наведемо приклад:

„Să cer un semn, iubit-o, spre-a nu te mai uita? ∪⊥∪⊥∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Te-aş cere doar pe tine, dar nu mai eşti a ta; ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥

Nu floarea vestejită din părul tău bălai, ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai." [13, с. 184] ∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥

Для 15,2% шестистоповиків характерна „канонічна" форма, з яких 14,4% „чистих" Я6ц властиві терцинам Дж. Кошбука. Я6ц з „симетричним" ритмом характерний для поезії А. Мачедонскі „Золоті скарби" (1895). Звучить вірш так:

„Comori de aur dorm ascunse-n mănăstire. ∪⊥∪⊥∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪
Călugărul murind i-a spus că sub altar ∪⊥∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥
Se află cu prisos lumeasca fericire." [17, с. 371] ∪⊥∪∪∪⊥ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪

Акцентний малюнок вірша виглядає так:

I	II	III	IV	V	VI
100	23	100	100	7,7	100

Тут I і IV стопи набувають константного характеру, тобто 100% наголошеності. Різниця між наголошеністю сильних I і IV та слабких II і V стоп становить 77% і 92,3%.

Щодо „правильності" розміру творів, укладених Я6ц, то вона, переважно, витримана. Винятком є терцини Дж. Кошбука, в яких з'являються рядки, витримані в річищі Я5 (в 1, 5, 10 та 12 терцинах) та рядки, укладені Я7 (6-й вірш). Поезія Д. Замфіреску „Тиша" (1894) також помережана версами Я3 – 1,7%.

Я6ц притаманний 8,7% творів української поезії означеного періоду. Найактивніше застосували цю форму П. Куліш, М. Вороний, Г. Кернеренко, В. Самійленко, І. Франко. Серед шестистоповиків, за даними О. Любімової, превалюють твори з „симетричним", двочленним римом – 66%, творів з альтернованим ритмом – 31,5%, на проміжну групу припадає 2,5% всіх шестистоповиків.

Усереднена картина акцентуації стоп українського шестистопового ямба означеного періоду виглядає так:

I	II	III	IV	V	VI
84,9	72,6	78,6	87,5	62,5	100

Усереднена різниця між наголошеністю сильних I і IV та слабких II і V стоп становить 12,3% і 25%. Кількість рядків з позасхемними наголосами – 5,5%.

У румунській поезії цього двадцятиліття використовували й восьмистоповий ямб. Ним витримано 3% від усіх ямбічних творів періоду. Така форма властива творам А. Наума (18,2%), А. Мачедонскі (12,8%) та М. Емінеску (2,5%). Найвищі показники щодо використання цього розміру фіксуємо у А. Мачедонскі – 86,9% від усіх восьмистопових структур періоду.

Про восьмистоповий ямб писав І. Качуровський. Віршознавець стверджує, що це „розмір вельми рідкісний" та зауважує: „Більше, ніж сім-вісім стоп ямб мати не може: тоді він неминуче розпадається на окремі два вірші. Вже й семистоповий і восьмистоповий ямб мають тенденцію до розпаду, але їх ще може втримати як цілість „обруч" із рими" [3, с. 30].

Румунському восьмистоповику притаманне цезурне нарощення на один склад. Наведемо уривок вірша А. Мачедонскі „Світський сон" (1987):

„*Iubesc biserica cea veche cu turnul ei de catedrală,*
Când întuneric-o-nfăşoară cu o tăcere mormântală,
Când preoţi în odăjdii cântă a cerului înaltă slavă,
Când farmecul te năvăleşte împrăştiat de slujba gravă..." [17, с. 1011].

∪⊥∪∪∪⊥∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪⊥∪∪∪⊥∪
∪∪∪⊥∪∪∪⊥∪ ‖ ∪∪∪⊥∪∪∪⊥∪
∪⊥∪∪∪⊥∪⊥∪ ‖ ∪⊥∪∪∪⊥∪⊥∪
∪⊥∪∪∪∪∪⊥∪ ‖ ∪∪∪⊥∪⊥∪⊥∪

Усереднений відсоток рядків з обтяженнями у віршах витриманих у 8цн1 не перевищує 1%.

Я8ц наявний і в українській поезії. Його частка становить 0,2% від усіх ямбів періоду. Така форма властива лише поезії І. Франка „Як та опука від скали…".

Частка різностопового ямба в румунській поезії періоду стає ще більшою, аніж в попередніх, вона сягає 21,3% серед усіх ямбічних розмірів. Румунські автори застосували чимало

цікавих і оригінальних за своєю структурою різностопових ямбів. Такі форми наявні у творах майже усіх поетів періоду. Не зафіксовано різностопові структури лише в творчості В. Александрі. Найчастіше до таких форм вдавалися М. Емінеску (42,5% поетових ямбів періоду), Т. Деметреску (38%), Дж. Кошбук (33%). У інших авторів частка різностопових ямбів така: у К. Скроба (26,9%), у М. Замфіреску (24,5%), у А. Мачедонскі (24,4%), у Б. П. Хашдеу (16,7%), у С. Боднереску (10%), у А. Наума (9,1%).

Румунські автори застосовували лише впорядковане поєднання різностопових структур. Серед них найпопулярнішими стають різностоповики „німецького" зразка (врегульоване чергування 4- і 3-стопових рядків). Така форма властива для 35,1% від усіх врегульованих структур. До неї зверталися М. Емінеску, А. Мачедонскі, Д. Деметреску, К. Скроб, А. Влахуце, Д. Замфіреску, Дж. Кошбук. Найвищий показник щодо використання „німецького" зразка фіксуємо в творчості М. Емінеску (26,9% від таких форм) та А. Мачедонскі (25% відповідно). Наведемо для прикладу уривок поезії М. Емінеску „Лучаферул" (1883):

„A fost odată ca-n poveşti, ∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥∪
A fost ca niciodată, ∪⊥∪∪∪⊥∪
Din rude mari împărăteşti, ∪⊥∪⊥∪⊥∪⊥∪
O prea frumoasă fată." [13, с. 217] ∪⊥∪⊥∪⊥∪

Також засвідчено розміри Я434343 (Дж. Кошбук), Я43434343 (К. Скроб, Дж. Кошбук, А. Мачедонскі); Я4343434343 (А. Мачедонскі „Ода багатству", 1881); Я43434343434343 (Дж. Кошбук „Суламіта", 1888).

Дуже популярною стала форма Я4443, вона властива для 10,1% від усіх різностоповиків. Найчастіше до цього розміру звернулися Т. Деметреску (33,3% від таких схем), К. Скроб та Д. Замфіреску (по 20% відповідно).

До особливо різноманітних врегульованих форм вдався А. Мачедонскі. У палітрі його різностоповиків фіксуємо такі розміри: Я2443, Я2444, Я24444, Я41441, Я44242, Я221221, Я441444, Я443443, Я3341313, Я44444443, Я44444445, Я421434444, Я6663, Я66663, Я666663, Я88842.

Не менш оригінальні за своєю будовою форми наявні у творчості Дж. Кошбука: Я24442, Я24444, Я44443, Я444442, Я444443, Я444144, Я444244, Я4434443, Я43434342, Я44434443, Я44344443, Я424424424, Я4443444442, Я6666666663.

Серед цікавих структур фіксуємо також розмір Я223 (Б. П. Хашдеу – „Table d'ôte", 1897), Я3332 (Т. Деметреску – „Предсметрні конвульсії", 1896), Я5255 (Д. Замфіреску – „Нещасний орел", 1894), Я3333333243 (М. Емінеску – „З опущеними вітрилами", 1880).

В цілому серед врегульованих ямбічних різностоповиків означеного періоду фіксуємо наявність 43 віршованих розмірів.

В українській поезії частка різностопових ямбічних структур становить 23,3% від усіх ямбів періоду. Серед них переважали форми Я 4343 (26,6% від усіх впорядкованих ямбів). Серед врегульованих структур наявні й інші поєднання різностоповиків: Я434344, Я443443, Я5252, Я6262, Я3232, Я4242, Я43434343, Я3442, Я4445, Я4544, Я5353, Я5345, Я5442, Я5542, Я4442, Я44454, Я4543, Я5565, Я663663, Я5552.

Неврегульовані ямбічні форми, за даними О. Любімової, найчастіше ставали основою ритму у байках Л. Глібова, Б. Грінченка, Олени Пчілки, Я. Жарка. Серед неврегульованих структур використовувались такі схеми: Я2–6, Я3–6, Я4–5, Я4–6.

Зробимо стислі висновки. На останнє двадцятиліття XIX століття в румунській і українській поезії припадає активне використання силабо-тонічного віршування. Значно більшою її частка була в румунській літературі – близько 97,3%, в українській її відсоток становить понад 77,6%. Серед силабо-тонічних творів переважали структури з двоскладовими метрами: в румунській літературі – 86,8%, в українській – 72,3%. Найуживанішим метром в обох поезіях є ямб, причому його сегмент в обох літературах майже однаковий: 54% в українській поезії, 51,4% – в румунській.

У сфері ямбічних розмірів превалювали монорозмірні структури: Я2, Я3, Я4, Я5, Я6ц, Я8ц в обох літературах. Найуживанішим ямбічним розміром українських поетів був Я5 – 33%. Румунські поети частіше вдавалися до Я4 – 31,7%. Чотиристоповик і в українській, і в румунській поезії характеризується „традиційним" видом ритму. Різностопові ямбічні структури набули

неабиякого поширення в обох літературах періоду, в українській їх частка сягає 23,3%, в румунській – 21,3%. Українські поети вдавалися до врегульованих та неврегульованих форм. Румунські автори використовували лише врегульовані структури.

Література

1. Бунчук Б. Віршування Івана Франка : монографія / Б. Бунчук. – Чернівці : Рута, 2000. – 308 с.
2. Гаспаров М. Очерк истории русского стиха. / М. Гаспаров. – М.: Наука, 1984. – 314 с.
3. Качуровський І. Метрика : підручник / І. Качуровський ; [гол ред. М. С. Тимощик, ред. Л. Л. Щербатенко]. – К. : Либідь, 1994. – 120 с.
4. Корнійчук В. Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики. / В. Корнійчук. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004. – 488 с.
5. Костенко Н. Українське віршування ХХ століття: Навчальний посібник. / Н. Костенко. – К. : Либідь, 1993. – 586 с.
6. Куруч Л.И. Молдавское стихосложение: (история, теория, типология)./ Л.И. Куруч. – Кишинев : Штиинца, 1985. – 235 с.
7. Любімова О. Українське віршування 80-х–90-х років XIX століття : автореф. дис. … канд. філол. наук : спец. 10.10.06 „Теорія літератури” / О. Любімова. – Тернопіль, 2009. – 20 с.
8. Ніньовський В. Поетичні форми Івана Франка / В. Ніньовський. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000. – 314 с.
9. Сидоренко Г. Від класичних нормативів до верлібру / Г. Сидоренко. – К. : Вища школа, 1980. – 182 с.
10. Berca O. Ritmul / O. Berca, E. Berca // Limbaj poetic şi versificaţie în secolul al XIX-lea (1870-1900). Versificaţia. – Timişoara : Tip. univ. din Timişoara, 1978. – P. 47–111
11. Bodnărescu S. Scrierile lui... / S. Bodnărescu. – Cernăuţi : Tip. Archiepiscopală, Ed. autorului, 1884. – 223 p.
12. Coşbuc G. Opere / G. Coşbuc ; [Academia Română ; ed. îngr., pref. E. Simion]. – Bucureşti : Ed. Fundaţiei Naţionale pt. Ştiinţă şi Artă, univers enciclopedic, 2006. – Vol. 1 : Poezii. – LXXVI, 1085 p.
13. Eminescu M. Opere / M. Eminescu ; [Academia Română ; ed. îngr.D. Vatamaniuc., pref. E. Simion]. – Bucureşti : univers enciclopedic, 1999. – Vol. 1 : Poezie. – LXXVII, 1001 p.
14. Galdi L. Introducere în istoria versului românesc. / L. Galdi. – Bucureşti : Minerva, 1971. – 480 p.
15. Hasdeu B. P. Opere / B. P.Hasdeu ; [Academia Română ; ed. îngr. de S. Ilin şi I. Oprişan, pref. E. Simion] – Bucureşti : Ed. Fundaţiei Naţionale pt. Ştiinţă şi Artă, univers enciclopedic, 2006. – Vol. 1 : Poezii. Proză. – LXXXVIII, 1758 p.
16. Heliade-Rădulescu I. Cursu de poesie generale. Versificaţia./ I. Heliade-Rădulescu. // Berca O. Poetici româneşti. – Timişoara: Facla, 1976. – P. 84-111.
17. Macedonski A. Opere / A. Macedonski ; [Acedmia Română ; ed. alc. M. Coloşenco, introd. E. Simion] – Bucureşti : Ed. Fundaţiei Naţionale pt. Ştiinţă şi Artă, univers enciclopedic, 2004. – Vol. 1 : Versuri. Proză în limba română. – XCVI, 2160 p.
18. Naum A. Versuri / A. Naum. – Iaşi :Tipografia Naţională, 1890. – 210 p.
19. Scrob C. Rouă şi Brumă : Poezii / C. Scrob. – Bucureşti : Ed. Inst. de Arte grafice, Minerva, 1900. – 240 p.
20. Stereinu V. Versificaţia modernă / V. Stereinu. – Bucureşti : EPL, 1966. – 350 p.
21. Tohăneanu G. Eminesciene / G. Tohăneanu. – Timişoara : Facla, 1989. – 315 p.
22. Vlahuţă A. Scrieri alese / A. Vlahuţă ; [ed. îngr., note, coment. şi bibliogr. V. Râpeanu]. – Bucureşti : Ed. pt. Literatură; 1963. – Vol. 1. – CXXXVIII, 364 p.
23. Voica A. Reverii sub tei / A.Voica. – Bucureşti : Floare albastră, 2006. – 238 p.
24. Zamfirescu D. Opere / D. Zamfirescu ; [ed., îngr., pref., note, glosar M. Gafiţa] – Bucureşti : Minerva, 1970. – Vol. 1 : Poezii. – CXXXI, 659 p.